

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ТУРИЗМУ В ЕКОНОМІЦІ КРАЇНИ ТА РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ

7. Вачевський М.В. Теоретико-методичні засади формування у майбутніх маркетологів професійної компетенції/Мирон Вачевський. Монографія. – К.: 2005. – 364 с.
8. Вишневецький О.І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки/Омелян Вишневецький. Посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Дрогобич “Коло”, 2006. – 608 с.
9. Зайчук В.О. Нормативно-правове забезпечення освіти в Україні/Валентин Зайчук. Вища школа. – 2002. – №2 – 3. – С. 3.
10. Зязюн І.А. Неперервна професійна освіта: проблеми пошуку, перспективи / Іван Зязюн, Монографія. – К.: “Вітол”, 2000. – 636 с.
11. Мочерний С.В. Основи економічної теорії/ Степан Мочерний. Навчальний посібник. – К.: “Академія”, 1997. – 464 с.
12. Мадзігон В.М. Продуктивна педагогіка/Василь Мадзігон. Монографія. – К.: “Вересень”, 2004. – 324 с.
13. Освіта України 2007, 2008. Інформаційно-аналітичні матеріали діяльності Міністерства освіти і науки України/Уклад. К.М. Левківський, В.П. Погребняк, А.К. Солоденко, О.В. Дашковська. – К.: Знання, 2008. – 287 с.
14. Освіта України/Голова редакційної колегії Президент НАПН України В.Г. Кремень. Нормативно-правові документи. – К.: Міленіум, 2001. – 472 с.
15. Освіта України. Інформаційно-аналітичні матеріали діяльності Міністерства освіти і науки України у 2007 році/Уклад. К.М. Левківський, В.П. Погребняк, А.К. Солоденко, О.В. Дашковська. – К.: Знання, 2008. – С. 51 – 52.
16. Професійно-технічна освіта Львівщини/ Інформаційні матеріали. – Львів, 2008. – 59 с.
17. Терес В.І., Шпак О.Т. Педагогічне керівництво економічним вихованням учнів/Володимир Терес, Олександр Шпак. Навчально-методичний посібник. – Дрогобич “Вимір”, 2003. – 108 с.
18. Цибульов П.М. Маркетинг інтелектуальної діяльності. – К.: ДПВ. – 2008. – 184 с.

Стаття надійшла до редакції 16.12.2010

УДК 338.48(477):796.5

Любов Малик, кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки та менеджменту лісових підприємств
Національного лісотехнічного університету України,
м. Львів

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ТУРИЗМУ В ЕКОНОМІЦІ КРАЇНИ ТА РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ

У статті висвітлюється туристичний бізнес в Україні та Карпатському регіоні і формування професійних компетентностей майбутніх маркетологів. Туризм та його розвиток сприяє соціально-економічному розвитку нашої країни.

Ключові слова: туризм, маркетинг, бізнес, рекреація, економічні інтереси, туристська індустрія.

Лит. 17.

Ljubov Malyk

ROLE AND PLACE OF TOURISM IN ECONOMY OF COUNTRY AND DEVELOPMENT OF TOURIST BUSINESS

Tourist business in Ukraine and region of Carpathians and forming of professional kompetents of future marketing specialists is illuminated in the article. Tourism and his development promotes socio-economic development of our country.

Key words: tourism, marketing, business, recreation, economic interests, tourist industry.

Постановка проблеми і аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасна світова спільнота дуже серйозно ставиться до індустрії відпочинку і туризму. Це – напрям бізнесу, який швидко розвивається. Так, минулий рік виявився на диво туристичним. Кількість мешканців Землі, які вирушили на відпочинок за кордон, сягнула рекордних 760 млн осіб, що на 10% більше від рівня попереднього року [10]. Головним чинником такої динаміки стало глобальне оздоровлення світової економіки. Позитивну роль відіграли й зменшення загрози епідемій, зниження курсу

американського долара щодо євро. Туристичний сектор економіки, попри усі трагічні події, демонструє свою виняткову життєздатність і вміння долати труднощі. За оцінками Всесвітньої туристичної організації (ВТО) питома вага туризму у створенні валового національного продукту (ВНП) країн світу в 2010 році сягне 11 – 12%. Опосередкований внесок туризму в економіку дорівнює безпосередньому.

У ХХ столітті відбулася справжня туристична революція, такою ж мірою творча і важлива, як індустріальна. Туристичний бум стався завдяки зростанню купівельної спроможності населення,

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ТУРИЗМУ В ЕКОНОМІЦІ КРАЇНИ ТА РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ

збільшенню вільного часу у людей, успішному розв'язанню транспортних проблем. Усе це сприяло тому, що туристична сфера забезпечує не лише вагомий відсоток світового валового продукту, а й понад 30% обсягів послуг світової торгівлі і 11 % світових споживчих витрат, 7% загального обсягу інвестицій та 5% податкових надходжень. Сьогодні безпосередньо у сфері надання туристичних послуг зайнятий кожен 10-й працівник (понад 200 млн тих, хто працює). Крім того, послуги мандрівникам надають такі галузі, як транспорт, зв'язок, будівництво, сільське господарство, виробництво товарів народного споживання, торгівля тощо [8].

Якщо у 1950 році у світі міжнародні подорожі здійснювали 25 млн осіб, то у 2000-му – майже 700 млн. У 2010 році міжнародні подорожі здійснюватимуть понад 1 млрд осіб [13]. А якщо додати і внутрішні поїздки та екскурсії, то третина населення планети перебуває у статусі туриста. У 2003 році прибутки від туризму сягнули 523 млрд доларів США. Крім того, туризм – це каталізатор розвитку як окремих галузей економіки, так і соціально-економічного розвитку цілих країн. Отже, туризм має регулюватися державою, бути під контролем громадськості.

А ще треба виходити з того, що турист – це завзятий мандрівник з великими грошима, який намагається їх гарно позбутися. Саме тут туристична індустрія має йому в цьому допомогти. Тому річки й моря, повітряні чи сухопутні траси, ресторани, ресторанчики, кав'ярні, бари, музеї, замки, вілли, бунгало, сувеніри – усе це є сферою туристичної індустрії, головне завдання якої – давати дохід і власнику, і державі. Але в цьому плані Україна істотно втрачає, недораховується туристів, недобирає грошей.

Певні групові і економічні інтереси країн істотно впливають на тлумачення понять, що приймаються за основу в національних нормативних актах, регулюючих певні відносини у сфері туризму.

Туризм у сучасному уявленні – велика економічна система з різноманітними зв'язками між окремими елементами як у межах народного господарства окремої країни, так і в межах зв'язків національної економіки зі світовим господарством у цілому.

Туризм – це динамічне, розвинене, орієнтоване на споживача явище. Всесвітня рада з туризму і подорожей вказала на наступні характеристики сучасного туризму:

туристська індустрія – це сукупність засобів розміщення; транспортних засобів; об'єктів

харчування, розважального, пізнавального, ділового, оздоровчого, спортивного і іншого призначення; організацій, що здійснюють туроператорську і турагентську діяльність, а також організацій, що надають екскурсійні послуги і послуги гідів-перекладачів [9].

Ці види туризму можна згрупувати в декілька загальних розділів:

- **рекреаційний туризм**. Цей вид туризму є для багатьох країн наймасовішою формою. Поїздки іноземних туристів до Ізраїлю, Іспанії, Італії, в Болгарію, Угорщину тощо переслідують, перш за все, саме цю мету, причому характерна велика тривалість всієї поїздки, менша кількість міст, що входять у маршрут, і відповідно, велика тривалість перебування в одному місті.

Інша особливість масових поїздок на відпочинок полягає в широкому використанні авіаційного транспорту і, перш за все чартерних перевезень. Особливо відрізняються від інших видів туризму поїздки з метою лікування. Перш за все, це суто індивідуальний вид поїздок, хоча окремі туристи можуть об'єднуватися туристською фірмою для сумісних перевезень з метою отримання групових знижок на проїзд. Звичайна тривалість туру на лікування – 24 – 28 днів, тобто значно вище, ніж по інших видах туризму;

- **екскурсійний туризм**. Для екскурсійного туризму, як і для рекреаційного, характерні поїздки як на індивідуальній, так і на груповій основі. Цей вид туризму включає поїздки з пізнавальною метою.

Отже, при аналізі необхідно виділити по кожній країні категорії населення, що цікавиться пізнавальними поїздками взагалі і в дану країну зокрема, а також ті туристичні організації, які спеціалізуються на такому виді туризму.

Необхідно мати на увазі, що пізнавальні цілі можуть поєднуватися з метою відпочинку. Пізнавальна поїздка може передувати відпочинку на курорті або під час відпочинку туристи можуть їздити на екскурсії, включаючи навіть відвідини інших міст.

В багатьох країнах характерною особливістю пізнавальних поїздок є тенденція вирушати на великі відстані з відвідинами за одну поїздку великого числа країн і міст. Для цього виду туризму важко виділити який-небудь один вид транспорту, що використовується. Разом із значним об'ємом авіаперевезень, включаючи чартерні, можна відзначити зростаючу популярність туристських поїздок по залізниці, річкових і морських круїзів.

Одним з різновидів пізнавальних поїздок є

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ТУРИЗМУ В ЕКОНОМІЦІ КРАЇНИ ТА РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ

автомобільний туризм. Поїздки на автомашині і автобусах дають значні в порівнянні з іншими видами транспорту можливості познайомитися з країною. В той же час вони мають таку велику специфіку, що їх прийнято виділяти в окремий вид туризму. Необхідно враховувати, що в даному випадку ними займаються тільки спеціалізовані туристичні організації і, перш за все автомобільні клуби і асоціації.

Велике значення мають фірми, що спеціалізуються на прокаті автомашин. Ще вужча спеціалізація фірм, організуючих поїздки з розміщенням у кемпінгу;

- **науковий туризм.** Даний вид туризму, що включає поїздки з метою участі в різних конгресах, симпозіумах і нарадах, займає все більше місце в сучасному міжнародному туризмі. За наявними оцінками, учасники подібних міжнародних заходів складають 6 – 7% загальної кількості іноземних тимчасових відвідувачів, і на їх частку доводиться біля 10% валютних надходжень від туризму [15]. Учасники міжнародних заходів в основному використовують авіаційний транспорт;

- **діловий туризм.** Поїздки з діловою метою розглядаються як одна з найважливіших складових частин сучасного міжнародного туристського обміну.

Більш того, цей вид поїздок вважається одним з найперспективніших, оскільки він базується на об'єктивній закономірності подальшого міжнародного розподілу праці. Одним з різновидів ділових поїздок є також поїздки для участі або для відвідин міжнародних і національних виставок і ярмарків.

Вельми поширеною формою ділових поїздок є конгреси і наради різних міжнародних організацій. Ще однією формою ділового туризму є поїздки у складі спеціалізованих груп по професіях. За останні роки попит на такі поїздки також постійно зростає;

- **етнічний туризм.** Цей вид туризму, пов'язаний з відвідинами родичів або місць народження батьків, займає важливе місце в міжнародному туризмі. В цьому край своєрідному виді туризму за останні роки відбуваються певні структурні зміни, що міняють його характер. Різновидом етнічного туризму є прикордонний обмін, що дає для статистики значні цифри кількості тимчасових відвідувачів, але не має такого великого економічного значення.

Водночас, при всій різноманітності видів туризму можна прийти до висновку, що найзагальніші види туризму, такі як поїздки, з

пізнавальною метою, з метою відпочинку або для ділових зустрічей, в основі своєї класифікації повинні мати територіальний принцип і усередині національного ринку ділитися за видами туризму.

В даний час індустрія туризму є однією з форм міжнародної торгівлі послугами, що динамічно розвиваються. В останні 20 років середньорічні темпи зростання числа прибулих іноземних туристів у світі склали 5,1%, валютних надходжень – 14%. Згідно з даними всесвітньої туристичної організації, в 2000 році в світі було зареєстровано 776 мільйонів прибулих туристів, надходження від міжнародного туризму досягло 572 мільярди доларів (без урахування надходжень від міжнародного транспорту). В цілому об'єми валютних надходжень від туризму за період з 1950 по 2000 рік виросли в 174 рази [7].

Всесвітня організація туризму виділяє країни, що є переважно постачальниками туристів (США, Бельгія, Данія, Німеччина, Голландія, Нова Зеландія, Швеція, Канада, Англія) і ті країни, які, в основному, приймають туристів (Австралія, Греція, Кіпр, Італія, Іспанія, Мексика, Єгипет, Туреччина, Португалія, Франція, Швейцарія) [2].

Туристичний бізнес для України – це те рятівне коло, яке може допомогти впливти їй у вирії ринкових відносин, оскільки наша країна має цінні природні рекреаційні ресурси, які є основою туристичного потенціалу.

Природні рекреаційні ресурси – це об'єкти і явища природного походження, що можуть бути використані для туризму, лікування, відпочинку, впливають на територіальну організацію рекреаційної діяльності, формування рекреаційних районів (центрів), їхню спеціалізацію та економічну ефективність. Вони сприяють відновленню фізичних і духовних сил людини, її працездатності, використовуються для прямого й опосередненого споживання та виробництва курортних та туристичних послуг [4].

Розрізняють природні і соціально-економічні (або природні і культурно-історичні) ресурси рекреаційної діяльності.

Природні рекреаційні ресурси – це особливості природи, природні та природно-технічні геосистеми, тіла, явища природи, їх компоненти й властивості, природоохоронні об'єкти.

Соціально-економічні рекреаційні ресурси – культурні об'єкти, пам'ятки історії, архітектури, етнографічні особливості території, відзначає В.Г. Герасименко [5].

Поняття **“рекреаційні ресурси”** є набагато ширшим від поняття **“туристичні ресурси”**, оскільки включає в себе компоненти природи, соціально-економічні принципи і культурні цінності,

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ТУРИЗМУ В ЕКОНОМІЦІ КРАЇНИ ТА РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ

які задовольняють туристичні потреби споживачів. Зробивши порівняння всіх факторів привабливості рекреаційно-туристичних ресурсів, автор даної роботи прийшов до висновку, що і надалі основним джерелом задоволення туристичних потреб залишається природний потенціал.

Рекреаційні ресурси океанів та морів характеризуються значною різноманітністю. До основних рекреаційно-туристських берегових районів належать: в Атлантичному океані – Середземноморське узбережжя Південної Європи та Північної Африки, узбережжя Біскайської затоки, Північного, Балтійського та Чорного морів, півострова Флорида, островів Куба, Гаїті, Багамських, райони міст та міських конгломератів Атлантичного узбережжя Північної та Південної Америки; в Тихому океані – Гавайські острови і східне узбережжя Австралії, острів Хайнань (Китай), узбережжя Японського моря, райони міст та міських конгломератів узбережжя Північної та Південної Америки; в Індійському океані – острів Шрі-Ланка, район прибережних міських конгломератів Індії, східне узбережжя острова Мадагаскар. Нині поширення набувають туристські подорожі на кораблях (круїзи), підводне полювання, спортивне рибальство, віндсерфінг, подорожі на яхтах, катамаранах.

На думку автора даної роботи, загальний обсяг рекреаційних ресурсів не може бути визначений повністю якісно або кількісно. Для оцінки рекреаційних ресурсів треба враховувати географічне положення, особливості клімату і ландшафтів.

Міста, обласні, районні та історичні сільські місцевості, наприклад: Львів куток історичної місцевості із старовинними будівлями, архітектурою, замками, міста Стрий, Сколе, Дрогобич, Івано-Франківськ, Хуст, Мукачево, Чернівці, та сільські привабливі краєвиди: Підгородці, Сприня, Ямельниця, Сопіт, Підбуж, Коротсів, Тухля та багато інших чудових природних місцевостей, які слугують добрим відпочинком для мандрівників та покращення здоров'я свіжим гірським повітрям, чистими гірськими водами, які мають велику лікувальну властивість від багатьох недуг.

На характер використання рекреаційних ресурсів надзвичайно впливає екологічний стан території – чистота або забрудненість вод, повітря, ґрунтів, порядок або безладдя в соціально-політичному житті суспільства, економіці країни.

До найгостріших екологічних проблем

багатьох держав світу (частково це стосується і України) треба віднести забрудненість повітря, поверхневих вод, морів і океанів, розповсюдження СНІДу, тероризм, наркоманію, а також осередки десятків великих та малих військових конфліктів, що не припиняються.

На даний момент існує ще одна проблема – неповноцінне використання багатих рекреаційних ресурсів. Ситуація ускладнюється тим, що рекреаційний попит найбільш високий у щільнонаселених урбанізованих районах. Територія використовується доволі інтенсивно іншими сферами господарства, а не в оздоровчих цілях.

Україна має в своєму розпорядженні сприятливі рекреаційні ресурси і має всі шанси стати одним із основних регіонів світу в сфері санаторно-курортного лікування, відпочинку та туризму.

На території України зосереджені джерела мінеральних вод, пляжі, гірські території. Більша частина регіону має всі умови для проведення відпочинку, санаторно-курортного лікування.

Ще одна причина для розвитку популярності нашої держави – це зосередження значної кількості історичних та архітектурних цінностей.

Негативні фактори, що стримують розвиток туристичного бізнесу в Україні:

- непридатність значної частини територій для організації масового туризму;
- невисокий рівень економічного розвитку країни в порівнянні з іншими європейськими країнами, невідповідність до прийому туристів;
- слабкий розвиток транспортних комунікацій.

Це далеко неповний перелік тих проблем, які необхідно розв'язати Україні, щоб вийти на міжнародний рівень туризму.

Міжнародний туризм як складова частина зовнішньоекономічних відносин за даними Всесвітньої туристичної організації (ВТО) на кінець дев'яностих років складає 6 відсотків від загального обсягу експорту і 25 – 30 відсотків у світовій торгівлі послугами [3]. За кількістю його учасників і рівнем прибутків від даної галузі економіки туризм може вийти на перше місце у світовому експорті, випередивши за вартісними показниками постачання енергоносіїв і автомобілів. Прибутки галузі, на думку експертів, до 2010 року значно перевищать початковий прогноз і складуть 1,5 трлн доларів США [11, 92 – 123]. За даними прикордонних служб, у туристсько-рекреаційні регіони України щорічно приїздять до 8 млн туристів, загальний обсяг надходження валюти складає 791 млн доларів США. Відповідно до прогнозів Державного

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ТУРИЗМУ В ЕКОНОМІЦІ КРАЇНИ ТА РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ

комітету України з туризму цілком реальним може стати прибуток від цієї галузі рівний 1,6 млрд доларів США.

Для економіки України міжнародний туризм також має стати одним із пріоритетних напрямків зовнішньоекономічної діяльності й ефективною формою інтегрування в міжнародну економічну систему. На сучасному етапі Україна ще значно поступається перед іншими туристичними регіонами. Туристичні фірми здебільшого не приймають іноземних туристів, а направляють українських туристів до інших країн. Найбільш популярними країнами для відвідування їх мешканцями України, як показали опитування, проведені автором даної роботи, стали ОАЕ, Туреччина, Болгарія, Італія, Кіпр, Іспанія, Греція, Єгипет, Угорщина, Фінляндія та Словачія.

Разом з тим, за останні роки у загальному обсязі зовнішньоекономічної діяльності країни збільшилася частка країн-імпортерів, мешканці яких прибувають до України із службовими та діловими візитами. Це, першою чергою, фахівці з Росії, Німеччини, Фінляндії, Швейцарії, Ізраїлю, Греції, Хорватії, Болгарії, Туреччини, Іспанії та Японії.

Розвиткові туристичного бізнесу і покращенню зовнішньоекономічних стосунків між державами сприяє такий напрямок туристичного бізнесу як туризм з метою навчання. Україна завжди була привабливою для студентів з Китаю, Пакистану, ЮАР, Португалії та ОАЕ, які протягом п'яти років отримують у нас фахову освіту. На новий рівень піднялися зовнішньоторговельні стосунки області з країнами Азії, особливо Китаєм, Тайванем, Індонезією і Таїландом, що також пов'язано з наданням туристичних послуг представникам цих країн і надходженням іноземної валюти до бюджету [16].

Україна – один з перспективних туристсько-рекреаційних європейських регіонів, завдяки унікальним природно-кліматичним умовам, а також історико-культурним і національно-етнографічним ресурсам. На її території нараховується понад 10 тис. пам'яток архітектури і містобудування, працюють краєзнавчі, етнографічні і національні музеї, в яких зібрано велику кількість унікальних археологічних знахідок, що свідчать про самобутню і стародавню культуру краю [13]. Розвиток міжнародного туризму в рекреаційно-туристичному комплексі регіону припускає, поперше, пріоритетність вільних економічних зон туристсько-рекреаційного підприємництва, де будуть встановлені особливі економіко-правові, фінансові й митні умови, що дасть імпульс

розвитку соціальної туристичної інфраструктури і забезпечить приток іноземної валюти до національної економіки, і по-друге, необхідність і можливість створення регіональних туристичних корпорацій і спільних підприємств за участю іноземного капіталу, що також буде сприяти процесу інтеграції регіону у світову систему туристичних послуг. Своєрідність туристсько-рекреаційної діяльності в Україні полягає в унікальності ландшафту нашого краю, його достатньо вигідному економіко-географічному положенні, наявності Чорного та Азовського морів, унікального за своїми природними та оздоровчими властивостями Криму, Закарпаття та Прикарпаття, прямого сполучення майже з усіма країнами світу, що має сприяти привабленню до регіону великої кількості туристів і підвищенню ефективності даної галузі економіки.

Наявність на території України мінеральних вод, спелеологічних печер для занять спелеотуризмом і для впровадження сучасного методу лікування, пов'язаного з тривалим перебуванням в умовах своєрідного клімату соляних шахт; найстаріших курортів в Слов'янську, Трускавці, Закарпатті та Криму, унікальних рекреаційно-курортних зон у долині Дніпра, Дністра, Південного Бугу, Сіверського Донця, Стрия, Дністра, Опору та інших рік та річок і по узбережжю Чорного та Азовського морів, де тривалість купального сезону складає 90 – 95 днів при температурі води до 25 – 27 градусів; лісових ділянок ландшафту уздовж водоймищ та іншого, – усе це зумовило особливості рекреаційно-курортних зон регіону і можливі перспективи будівництва великої кількості санаторно-курортних установ, оздоровчих пансіонатів, дитячих оздоровчих таборів та різноманітних баз відпочинку.

Найбільш органічно пов'язано з туризмом готельне господарство. Відповідно статистичним даним щодо кількості готелів на першому місці знаходиться Одеська область, на другому – Автономна Республіка Крим, далі Дніпропетровська область, м. Київ, Полтавська область, Харківська, Львівська, Донецька, Запорізька, Київська, Херсонська і Чернігівська області, Сумська область, Хмельницька та Луганська область. Інші області мають менше 40 готелів, що пояснюється нерентабельністю їхнього утримання і застарілістю устаткування. По використанню номерного фонду перше місце займає м. Київ, де одноразова місткість готелів складає 15754 місць і Автономної Республіки Крим 12143 місця. У Донецькій області одноразова місткість готелів дорівнює – 7509

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ТУРИЗМУ В ЕКОНОМІЦІ КРАЇНИ ТА РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ

місць, що на 1687 місць більше, ніж у Харківській області і на 354 місць більше, ніж у Дніпропетровській області [17].

Висновок. Отже, витрати на утримання більшості регіональних підприємств готельного бізнесу перевищують прибутки від їхньої експлуатації, тому деякі з підприємств змушені здавати частину житлової площі в оренду під офіси, магазини, склади, передавати в користування комерційним структурам і малим підприємствам. Значення туризму у світі постійно зростає, що пов'язаний із збільшенням впливом туризму на економіку окремої країни.

1. Закон України "Про туризм" // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – №31. – С. 241.

2. Азоев Г.Л., Баранчев В.П. Управление организацией: Учебник для студ. вузов/ География мировой индустрии туризма. – М.: Изд-во МГУ, – 1998. – 86 с.

3. Азар В. Туризм – еще один феномен XX века // Туризм: Практика, проблемы, перспективы. – 1999. – №10. – С. 28 – 31.

4. Герасименко В.Г. Основы туристического бизнеса. – Одеса: Чорномор'я. – 1997. – 160 с. (С. 44).

5. Герасименко В.Г. Основы туристического бизнеса. – Одеса: Чорномор'я, 1997. – С. 45.

6. Колпаков В.М., Дмитренко Г.А. Стратегический кадровый менеджмент: Учеб. пособие для студентов вузов/Межрегиональная академия управления персоналом. – К.: МАУП, 2002. – 280 с.

7. Мельниченко С.В., Мельниченко Л.В. Державне регулювання діяльності підприємств туристичної сфери // Фінанси України. – 2004. – №11. – С. 55 – 62.

8. Палеха Ю.І. Ключі до успіху, або організаційна та управлінська культури // Європейський університет фінансів, інформ.

систем, менеджменту і бізнесу. – К.: 2000. – 211 с.

9. Пазенок В., Федорченко В. Філософія туризму: Навчальний посібник. Київський ун-т туризму, економіки і права. – К.: Кондор. 2004. – 265 с.

10. Поплавська Ж.В., Поплавський В.Г. Фінансово-організаційні аспекти туристичного бізнесу // Фінанси України. – 2006. – №1. – С. 121 – 128.

11. Поплавська Ж.В., Поплавський В.Г. Фінансово-організаційні аспекти туристичного бізнесу // Фінанси України. – 2006. – №1. – С. 121 – 128.

12. Смалъ І. Туристична індустрія України: сучасний стан та перспективи розвитку // туристично-краєзнавчі дослідження. Випуск 5. – К.: 2004. – С. 121.

13. Рутинський М.Й. Географія туризму України: Навчально-методичний посібник. – К.: Центр навчальної літератури. – 2004. – 159 с.

14. Чернина І.В. Основные направления развития международного туризма в Украине // Менеджер. – 1998. – №2. – С. 72 – 78.

15. Чернина І.В. Іноземний туризм – важлива галузь у національному економічному розвитку // Експрес-новини: наука, техніка, виробництво. – 1997. – №15 – 16. – С. 26 – 27.

16. Чернина І.В. Іноземний туризм – важлива галузь у національному економічному розвитку // Експрес-новини: наука, техніка, виробництво. – 1997. – №15 – 16. – С. 26 – 27.

17. Чернина І.В. Туризм в Україні. Проблеми и перспективы // Матеріали Міжнародної науч. конф. "Соціально-гуманитарні проблеми менеджменту". – Донецьк: ДонГАУ, 1997. – С. 82 – 84.

Стаття надійшла до редакції 10.12.2010

"Поки б'ються серця людей, звучатиме і голос Шевченка".

Хікмет, П'уреччина

"Тарас Григорович Шевченко прожив дуже мало – лише 47 років. З них 34 роки провів у неволі: 24 роки – під ярмом кріпацтва і понад 10 років – у найжорсткіших умовах заслання. А решту – 13 "вільних" років перебував під невипущим наглядом жандармів".

